

Bożena Solecka

Ewaluacja procesu
wspomagania szkoły w obszarze:
*jak pomóc uczniowi osiągnąć
sukces edukacyjny?*
w Gimnazjum nr 2 w Polkowicach

Tekst: **Bożena Solecka**

Edukator, konsultant kształcenia zawodowego, wieloletni doradca metodyczny, animator działań Szkolnych Organizatorów Rozwoju Edukacji, ekspert w zakresie wdrażania rozwiązań w obszarze e-edukacji oraz wykorzystywania nowych technologii w procesie kształcenia, autorka opracowań metodycznych i dydaktycznych.

Konsultacja merytoryczna:

Anna Płusa

Redakcja i korekta:

Anna Wawryszuk

Projekt okładki:

Barbara Jechalska

Redakcja techniczna i skład:

Anna Wawryszuk

Warszawa 2018

Publikacja jest rozpowszechniana na zasadach wolnej licencji

Creative Commons – Uznanie Autorstwa – Użycie Niekommercyjne (CC-BY-NC)

Ośrodek Rozwoju Edukacji

Aleje Ujazdowskie 28

00-478 Warszawa

tel. 22 345 37 00

www.ore.edu.pl

Spis treści

Wstęp	4
Zasada triangulacji	4
Metody i techniki badawcze	5
Narzędzia badawcze	6
Analiza wyników ankiet	7
Podsumowanie procesu wspomagania	9
Wnioski	11

Wstęp

W latach 2013–2015 Gimnazjum nr 2 im. Marii Skłodowskiej-Curie w Polkowicach uczestniczyło w projekcie „Nowa jakość systemu doskonalenia nauczycieli w powiecie polkowickim”, w którym pełniłam funkcję szkolnego organizatora rozwoju edukacji (SORE). Do moich zadań należała przede wszystkim współpraca z dyrektorem gimnazjum oraz radą pedagogiczną w celu zdiagnozowania potrzeb i określenia obszaru rozwoju szkoły. Koordynowałam przygotowanie i realizację rocznego planu wspomagania (RPW) opracowanego na podstawie wybranej oferty szkoleniowej „Jak pomóc uczniowi osiągnąć sukces edukacyjny?”. Podejmowałam działania zapewniające obieg informacji, organizowałam zaplanowane formy wspomagania, wspierałam pracowników szkoły we wdrażaniu nowo nabytych umiejętności, uczestniczyłam w monitorowaniu przebiegu realizacji RPW. Na zakończenie współpracy przygotowałam sprawozdania z przebiegu realizacji rocznych planów wspomagania, które zaprezentowałam dyrektorowi oraz radzie pedagogicznej.

W ciągu dwuletniej współpracy w Gimnazjum nr 2 w Polkowicach było realizowane wspomaganie w jednym obszarze „Jak pomóc uczniowi osiągnąć sukces edukacyjny?”. Zarówno w pierwszym, jak i w drugim roku trwania projektu proces wspomagania przebiegał z uwzględnieniem czterech integralnych etapów:

- zdiagnozowanie potrzeb placówki we wskazanym obszarze;
- planowanie przedsięwzięć i wdrażanie zmian;
- monitorowanie prowadzonych działań i doradztwo dla nauczycieli we wskazanym obszarze;
- ewaluacja procesu wspomagania – pozyskanie informacji zwrotnej na temat efektów podejmowanych działań, sformułowanie wniosków i rekomendacji do dalszych działań.

W ramach dobrych praktyk chciałabym opisać działania związane z ostatnim etapem procesu wspomagania – ewaluacją, w trakcie którego pozyskiwałam informacje zwrotne na temat skuteczności podejmowanych działań. Opiszę również narzędzia wykorzystane przeze mnie w tym celu.

Zasada triangulacji

Przygotowując się do ewaluacji procesu wspomagania w szkole, zastanawiałam się nad wyborem odpowiednich metod zbierania informacji, które pozwolą mi ocenić stopień realizacji założonych celów oraz efektów wspomagania. Podczas działań ewaluacyjnych stosowałam kilka metod badawczych, gdyż miałam przeświadczenie, że takie działania stwarza możliwość do uzupełniania oraz pogłębiania innymi metodami danych i informacji zdobytych jedną metodą, a także, co istotne, sprzyja zachowaniu obiektywizmu. Opisany model postępowania nazywany jest w literaturze przedmiotu triangulacją, którą w ewaluacji stosowałam na różnych płaszczyznach, takich jak:

- źródła informacji;
- metody badawcze;
- osoby realizujące badania¹.

Zasada triangulacji źródeł na etapie ewaluacji procesu wspomagania była przeze mnie wprowadzona poprzez porównanie danych pochodzących od różnych osób społeczności szkolnej:

- **uczniów** uczestniczących w zajęciach warsztatowych przeprowadzonych przez psychologa i pedagoga Powiatowego Ośrodka Psychologiczno-Pedagogicznego i Doradztwa Metodycznego w Polkowicach na temat „Jak skutecznie się uczyć, aby osiągnąć sukces edukacyjny?” oraz „Sztuka dialogu, czyli jak słuchać, aby wszystko zrozumieć i jak mówić, aby być zrozumianym”;
- **nauczycieli** biorących udział w szkoleniach z ekspertem zewnętrznym i konsultacjach z SORE;
- **rodziców** gimnazjalistów, dla których zorganizowano spotkania z psychologiem na temat „Jak skutecznie motywować dziecko, aby osiągnęło sukces w życiu?” oraz „Jak skutecznie komunikować się z nastolatkiem?”;
- **dyrektora szkoły** – organizatora procesu ewaluacji.

Metody i techniki badawcze

Do metod badawczych, pojmowanych przeze mnie jako wiele działań o charakterze zarówno koncepcyjnym, jak i rzeczowym połączonych ogólnym celem ewaluacji² (jakim było pozyskanie informacji zwrotnej na temat efektów podejmowanych działań), stosowanych w Gimnazjum nr 2 mogę zaliczyć: analizę danych ilościowych, jakościowych oraz analizę indywidualnych przypadków. Natomiast stosowane przeze mnie techniki badań wynikały z przyjętej metody badawczej i pozwalały na uzyskanie informacji, opinii, stwierdzenie faktów. Stosowałam następujące techniki:

- wywiad – najczęściej podczas przeprowadzonych konsultacji z nauczycielami i dyrektorem szkoły oraz po prelekcjach zorganizowanych dla rodziców gimnazjalistów;
- ankiety – po realizacji form szkoleniowych przeprowadzonych przez eksperta zewnętrznego dla grona pedagogicznego;
- zestawienia danych – podczas analizy dokumentów szkolnych;
- testowanie – obserwując wdrażanie w praktykę szkolną nowych treści nabytych przez nauczycieli w trakcie szkoleń z ekspertem zewnętrznym.

¹ Anna Jądrzyk, [Metody ewaluacji – badania ilościowe i jakościowe](#), [online, dostęp dn. 25.04.2018].

² Agata Arkabus, Anna Płusa, [Ewaluacja procesu wspomagania – IV etap](#), Ośrodek Rozwoju Edukacji, Warszawa 2015 [online, dostęp dn. 25.04.2018].

Narzędzia badawcze

Narzędziem badawczym był kwestionariusz ankiety zawierający pytania zadawane respondentom uczestniczącym w szkoleniach z ekspertem zewnętrznym. Narzędzie to zostało obowiązkowo zlecone przez powiatowego organizatora rozwoju edukacji (PORE) do wykorzystania przez SORE uczestniczących w projekcie „Nowa jakość systemu doskonalenia nauczycieli w powiecie polkowickim”. Zbieranie danych należało do obowiązków SORE i były to dane zarówno ilościowe, jak i jakościowe na temat efektywności realizowanych działań: czy zdobyta wiedza i umiejętności będą przydatne w realizacji pracy zawodowej w nauczaniu/uczeniu się uczniów, czy szkolenie spełniło oczekiwania nauczycieli (patrz **Narzędzie 1.**).

Narzędzie 1. Ankieta kierowana do nauczycieli uczestniczących w szkoleniu

ANKIETA EWALUACYJNA						
Ankieta jest anonimowa. Prosimy o zaznaczenie właściwych odpowiedzi w skali od 1 do 5, gdzie 1 – ocena najniższa, 5 – ocena najwyższa.						
Nazwa szkolenia						
Lp.	Zakres tematyczny	1	2	3	4	5
Informacje ogólne						
1	Czy jest Pan/Pani zadowolony/a z udziału w szkoleniu?	☐	☐	☐	☐	☐
2	Czy zakres/tematyka szkolenia jest potrzebna w realizacji pracy zawodowej w nauczaniu/uczeniu się uczniów?	☐	☐	☐	☐	☐
3	Czy nabyta wiedza będzie Pana/Pani zdaniem przydatna w realizacji pracy zawodowej?	☐	☐	☐	☐	☐
4	Jak ocenia Pan/Pani organizację szkolenia?	☐	☐	☐	☐	☐
5	Jak ocenia Pan/Pani materiały dydaktyczne wykorzystywane podczas szkolenia?	☐	☐	☐	☐	☐
Ocena wykładowcy						
6	Jak ocenia Pan/Pani współpracę z prowadzącym szkolenie?	☐	☐	☐	☐	☐
7	Jak ocenia Pan/Pani przygotowanie merytoryczne wykładowcy do prowadzenia zajęć?	☐	☐	☐	☐	☐
8	Jak ocenia Pan/Pani umiejętność przekazywania wiedzy przez wykładowcę?	☐	☐	☐	☐	☐
Inne uwagi dotyczące szkolenia:						

Dziękujemy za wypełnienie ankiety				
..... Data				
Metryczka (zaznacz właściwe):				
Płeć:	kobieta		mężczyzna	
Stopień awansu zawodowego:	stażysta	kontraktowy	mianowany	dyplomowany

Analiza wyników ankiet

Do obowiązków SORE należało również przeanalizowanie wyników ankiety i bardzo pomocne w realizacji tego zadania okazało się wykorzystanie arkusza kalkulacyjnego Excela – narzędzia do podsumowań ilościowych. Ponadto zastosowałam dostępne w arkuszu kalkulacyjnym funkcje: autosuma i średnia, które usprawniły proces podsumowań ilościowych. Na pewno na uwagę zasługuje również możliwość graficznego przedstawienia danych w formie wykresów.

Przykładowe opracowanie zbiorcze wyników powyższej ankiety (Narzędzia 1.) – przeprowadzonej wśród nauczycieli wraz z opisem i charakterystyką próby badawczej, na podstawie której ankietowanie zostało przeprowadzone, przedstawia poniższe narzędzie (patrz **Narzędzie 2.**).

Narzędzie 2. Opracowanie wyników ankiety kierowanej do nauczycieli

OPRACOWANIE WYNIKÓW ANKIETY							
Nazwa szkolenia							
Data szkolenia							
Miejsce realizacji							
Liczba oddanych ankiet							
Lp.	Zakres tematyczny	Liczba odpowiedzi					Średnia ocena
		1	2	3	4	5	
Informacje ogólne							
1	Czy jest Pan/Pani zadowolony/a z udziału w szkoleniu?	☐	☐	☐	☐	☐	
2	Czy zakres/tematyka szkolenia jest potrzebna w realizacji pracy zawodowej w nauczaniu/uczeniu się uczniów?	☐	☐	☐	☐	☐	
3	Czy nowo nabyta wiedza będzie Pana/Pani zdaniem przydatna w realizacji pracy zawodowej?	☐	☐	☐	☐	☐	
4	Jak ocenia Pan/Pani organizację szkolenia?	☐	☐	☐	☐	☐	

5	Jak ocenia Pan/Pani materiały dydaktyczne wykorzystywane na potrzeby szkolenia?	☐	☐	☐	☐	☐	
Średnia ocena:							
Lp.	Zakres tematyczny	Liczba odpowiedzi					Średnia ocena
		1	2	3	4	5	
Ocena wykładowcy							
6	Jak ocenia Pan/Pani współpracę z prowadzącym szkolenie?	☐	☐	☐	☐	☐	
7	Jak ocenia Pan/Pani przygotowanie merytoryczne wykładowcy do prowadzenia zajęć?	☐	☐	☐	☐	☐	
8	Jak ocenia Pan/Pani umiejętność przekazania wiedzy przez wykładowcę?	☐	☐	☐	☐	☐	
Średnia ocena:							
Średnia ocena szkolenia:							
Wnioski:							
		Liczba osób			Liczba osób		
Płeć	kobieta				mężczyzna		
		Liczba osób					
Stopień awansu zawodowego	stażysta						
	kontraktowy						
	mianowany						
	dplomowany						

W pierwszym roku wspomaganie szkoły (w okresie od 28 sierpnia 2013 do 31 sierpnia 2014) wyznaczono jako cel główny w Gimnazjum nr 2 w Polkowicach **podniesienie kompetencji nauczycieli w zakresie diagnozowania potrzeb oraz możliwości uczniów**. Umożliwiło to dobór najbardziej efektywnych metod i form pracy mających pomóc uczniowi odnieść sukces. W drugim roku realizacji projektu (w okresie od 1 września 2014 do 31 lipca 2015) cel został ukierunkowany na **uwzględnienie specyfiki pracy z uczniem o specjalnych potrzebach edukacyjnych**.

Realizacja RPW zakładała uczestnictwo nauczycieli w szkoleniach przeprowadzonych przez ekspertów zewnętrznych. Szkolenia miały charakter warsztatowy i dotyczyły następującej tematyki:

- „Sposoby diagnozowania potrzeb i możliwości uczniów w zakresie rozpoznawania indywidualnych strategii uczenia się oraz dostosowywania metod pracy do indywidu-

alnych potrzeb rozwojowych” – dla nauczycieli przedmiotów humanistycznych, języków obcych i przedmiotów artystycznych oraz osobne szkolenie w tym zakresie dla nauczycieli przedmiotów matematyczno-przyrodniczych oraz wychowania fizycznego.

- „Techniki skutecznej komunikacji oraz prezentacji werbalnej i pozawerbalnej w relacjach nauczyciel–uczeń, nauczyciel–rodzic oraz nauczyciel–nauczyciel”.
- „Rola efektywnej autoewaluacji w warsztacie nauczyciela – jak ją sensownie zaplanować i wykorzystać jej wyniki, aby pomóc uczniowi odnieść sukces edukacyjny?”
- „Jak pracować w czasie lekcji z uczniem przejawiającym zaburzenia zachowania, aby pomimo jego dysfunkcji odnieść sukces dydaktyczny?”
- „Jak napisać własny program do realizacji podstawy programowej, aby pomóc uczniowi odnieść sukces edukacyjny?”

W wyniku przeprowadzonej ewaluacji mogłam stwierdzić, że najmocniejszą stroną szkolenia okazało się przygotowanie merytoryczne wykładowcy oraz możliwość współpracy nauczycieli z wykładowcą.

Podsumowanie procesu wspomagania

Podsumowanie działań i ocena osiągniętych efektów to czynności niezbędne na zakończenie procesu wspomagania w wybranym obszarze działań szkoły. Jak czytamy w poradniku dla pracowników systemu wspomagania: „Rozwój szkoły nie jest możliwy bez refleksji nauczycieli nad ich codzienną pracą. Z jednej strony jest istotne podsumowanie samego procesu wspomagania i podejmowanych wysiłków, a z drugiej – ocena ich efektów. Działaniom prowadzonym w ramach procesu wspomagania powinno towarzyszyć rozpoznawanie ich wartości, określenie, w jakim stopniu zostały osiągnięte cele i wprowadzone rezultaty oraz jaka jest ich trwałość w rzeczywistości szkolnej”³.

Zasadniczym celem przygotowanego przez SORE sprawozdania było „wierne i dokładne zrelacjonowanie faktów i zdarzeń”⁴. Podsumowanie działań wspomagania gimnazjum w obszarze „Jak osiągnąć sukces edukacyjny?” zawierało:

- szczegółowe dane odnoszące się do poszczególnych etapów badania, „konkretne odpowiedzi na pytania: Co? Kto? Kiedy? Gdzie? Jak?”⁵;
- informacje *ex-ante* i *ex-post* w wyniku prowadzonej ewaluacji;
- wnioski wynikające z analizy danych;
- rekomendacje w zakresie: co ewentualnie należałoby dalej zmienić, czym jeszcze można się zająć w obszarze wspomagania.

Schemat opracowanego sprawozdania procesu wspomagania ilustruje poniższe narzędzie (patrz **Narzędzie 3.**).

³ Ośrodek Rozwoju Edukacji, [Jak wspierać pracę szkoły? – poradnik dla pracowników systemu wspomagania, Zeszyt 4](#), red. M. Hajdukiewicz (red.), Warszawa 2015, s. 22 [online, dostęp dn. 25.04.2018].

⁴ Tamże.

⁵ Tamże.

Narzędzie 3. Schemat sprawozdania procesu wspomagania szkoły

SPRAWOZDANIE ZE WSPOMAGANIA SZKOŁY W OBSZARZE: JAK OSIĄGNĄĆ SUKCES EDUKACYJNY?			
Czas realizacji	Data rozpoczęcia realizacji		Data zakończenia realizacji
Etap wspomagania szkoły	Działanie	Osoba odpowiedzialna	Termin realizacji
1. Diagnozowanie potrzeb szkoły	✓		
	✓		
	✓		
Etap wspomagania szkoły	Działanie	Osoba odpowiedzialna	Termin realizacji
2. Planowanie przedsięwzięć i wdrażanie zmian	✓		
	✓		
	✓		
Etap wspomagania szkoły	Działanie	Osoba odpowiedzialna	Termin realizacji
3. Realizacja, monitorowanie prowadzonych działań i doradztwo dla nauczycieli	✓		
	✓		
	✓		
	✓		
Etap wspomagania szkoły	Działanie	Osoba odpowiedzialna	Termin realizacji
4. Ewaluacja procesu wspomagania	✓		
	✓		
	✓		
	✓		

Wnioski

Badanie ewaluacyjne w procesie wspomaganie szkoły w rozwoju było realizowane w sposób systematyczny i określony przez przyjęte reguły metodologiczne. Bilans podjętych działań pozwolił na zebranie informacji o szkolnej rzeczywistości, a ich uzyskanie znalazło swoje przełożenie na efektywność działań.

Mogę również stwierdzić, że czynniki warunkujące powodzenie ewaluacji to suma, na którą składają się: zaangażowanie dyrektora oraz całej rady pedagogicznej w zrozumienie celu ewaluacji i jej znaczenia dla rozwoju szkoły oraz kompetencje osób wspomagających: SORE i ekspertów zewnętrznych.